

GELİŞEN SEKİZ İSLAM ÜLKESİNİN (D-8 ÜLKELERİNİN) DIŞ TİCARETİNİN YETERLİLİK ANALİZİ¹

Yrd. Doç. Dr. Yavuz TÜRKAN

*Bingöl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı,
yturkan@bingol.edu.tr*

Abdurrahman ALAKUŞTEKİN

*Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam İktisadı ve Hukuku Anabilim Dalı,
a.alakustekin@gmail.com*

ÖZET: Gelişen Sekiz İslam Ülkesi (Developing Eight, D-8) kapsadığı coğrafi alan itibariyle bölgesel olmaktan çok küresel bir oluşum özelliğine sahip olan; kuruluşunda Türkiye'nin başrolünü üstlendiği bir "kalkınmada işbirliği" organizasyonudur. Bu organizasyonda bulunan ülkeler; İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya'dan oluşmaktadır. Bu çalışmada, üye ülkelerin olası gümrük birliği uygulaması olması halinde birbirleriyle yapacakları ticaretin yeterliliği üzerine analizi ve herhangi bir ürün kodunda üye ülkelerin ihracatı ve ithalatında birbirlerine yeterliliği araştırılmıştır. Ürünler fasıllara göre sınıflandırılmış (Harmonize Sistem) ve bu fasıllarda yapılan ihracat ve ithalat rakamları karşılaştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar adlı ürün faslında üye ülkelerin toplam ihracatı yaklaşık 178 Milyar \$ olup buna karşılık toplam ithalatı yaklaşık 96 Milyar \$ olmuştur. Bu ürünün ihracatında 51 Milyar \$ ile ilk sırayı Nijerya alırken onu, 50 Milyar \$ ile Malezya takip etmiştir. Bu ürünün ithalatında ise 38 Milyar \$'la ilk sırayı Türkiye almıştır. Yine, Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar adlı ürün faslında üye ülkelerin toplam ihracatı yaklaşık 16 Milyar \$ olup toplam ithalatı yaklaşık olarak 9 Milyar \$'dır. Bu üründe en fazla ihracat yapan ülke yaklaşık 11 Milyar \$ ile Türkiye olmuş ve ithalatında da yaklaşık 4 Milyar \$ ile ilk sırada yer almıştır. Malezya yaklaşık 3 Milyar \$ ithalatla ikinci sırada yer almıştır. Diğer taraftan, Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı gibi fasıllarda üye ülkelerin toplam ihracatı 59 Milyar \$ olup, buna karşılık toplam ithalatı 71 Milyar \$ olmuştur. Bu üründe toplam ihracatın toplam ithalatın %83 gibi büyük bir kısmını karşılayabileceği görülmüştür. Yapılan diğer karşılaştırmalı fasıllar sonucunda üye ülkelerin birçok üründe birbirine yeterli olduğu, herhangi bir dışa bağımlılığa gerek kalmadan dış ticaretlerinin gerçekleştirilebileceği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: D-8, Yeterlilik Analizi, Dış Ticaret

Jel Kodları: G15, F18, R11

COMPETITIVENESS ANALYSIS OF FOREIGN TRADE IN THE DEVELOPING EIGHT ISLAMIC COUNTRIES (D-8 COUNTRIES)

ABSTRACT: Developing Eight (D-8), which has a very global formation characteristic rather than regional in terms of the geographical area covered by the developing Eight Islamic Country (D-8) is a

¹ Bu makale 20-21 Mayıs 2017 tarihinde İstanbul'da düzenlenen International Congress of Management Economy and Policy isimli kongrede bildiri olarak sunulmuştur.

"development cooperation" organization in which Turkey takes the lead. Countries in this organization are Iran, Pakistan, Bangladesh, Malaysia, Indonesia, Egypt and Nigeria. This study investigates the analysis of the competence of the member countries in the case of possible customs union application and the competence of each member in the export and import of the member countries in any product code. The products are classified according to their chapters (Harmonized System) and export and import figures made in these chapters are compared. As a result of the analyzes made, the total exports of mineral fuels, mineral oils and their products, bitumen and mineral waxes were approximately \$ 178 billion and the total imports were about \$ 96 billion. Leading as the first with \$ 51 billion in this product's exports, Nigeria was followed by Malaysia with \$ 50 billion. Turkey imported the first order of \$ 38 billion in imports of this product. Again, the total exports of precious or semi-precious stones, precious metals, pearls, imitation jewelery, metal goods are in fact approximately \$ 16 billion and the total import is about \$ 9 billion. The largest exporting country in this market has been Turkey with about \$ 11 billion, and it has ranked first with about \$ 4 billion in imports. Malaysia has been second with about \$ 3 billion in imports.. On the other hand, the total exports of the member countries in the chapter such as electrical machinery and devices, audio recording-exporting, television image-sound recording-exporting devices, accessory-parts-accessories are \$ 59 Billion whereas the total import is \$ 71 Billion. It is seen that total exports in this market can cover a large part of 83% of total imports. As a result of other comparative chapters made, it has been determined that member states are sufficient in many cases and that foreign trade can be carried out without any external dependency.

Keywords: D-8, Competitiveness Analysis, Foreign Trade

Jel Codes: G15, F18, R11

GİRİŞ

Günümüzde daha çok bölgesel olmakla birlikte birçok ekonomik entegrasyon örnekleri bulunmaktadır. Avrupa Birliği bunun en geniş çaplı ve en ileri aşamalı ekonomik entegrasyon örneğidir. İslam ülkelerinin de bu yönde bir girişimi özelliğini taşıyan Gelişmekte Olan Sekiz İslam Ülkesi (DevelopingEight, D-8) bölgesellikten çok küresel bir organizasyondur. Belli bir coğrafi esasa dayanmayan, birbirinden farklı ve uzak bölgelerde bulunan ülkeler arasındaki bütünleşme çabaları, bölgesel olmayan bütünleşme hareketleri olarak tanımlanmaktadır. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ve D-8, coğrafi olarak birbirine sınır komşusu ülkeler olduğu kadar farklı coğrafyadan ülkelerin de üye olduğu organizasyonlar olduğundan bölgesel olmayan işbirliğine örnek verilebilir (Arslan, 2014: 181).

Uluslararası ekonomide ağırlığı her geçen gün artan Doğu Asya ve zengin kaynaklara sahip olan Afrika bu açılım teşebbüslerinde ihmal edilen bölgeler arasında olmasına karşın D-8 teşebbüsü ile bu zaafın aşılabacağı düşünülmektedir. Her şeyden önce bu teşebbüs içinde yer alan Endonezya ve Malezya'nın Doğu Asya'ya, Mısır ve Nijerya'nın da Afrika'ya yapılacak bir açılım için önemli üs niteliği taşıyacağı düşünülmektedir. Türkiye'nin yakın kıta havzası politikalar açısından önemli bir zaafi giderecek unsurlar ihtiva etmektedir. Ayrıca, üye ülkelerin gerek insanlık nüfusunun yaklaşık beşte birine sahip olmaları, gerekse Afroavasya ana kıtasını doğu-batı istikametinde kuşatan son derece önemli bir jeostratejik kuşağı elinde bulunduruyor olmaları, bu proje için önemli bir altyapı oluşturmaktadır (Davutoğlu, 2005: 282).

D-8 çerçevesinde işbirliği esas itibarıyla sektörel bazda yürütülmektedir. Türkiye, sanayi, sağlık ve çevre; Bangladeş kırsal kalkınma; Endonezya yoksullukla mücadele ve insan kaynakları; İran bilim ve teknoloji, Malezya finans, bankacılık ve özelleştirme; Mısır ticaret; Nijerya enerji; Pakistan ise tarım ve balıkçılık alanındaki işbirliğini koordine etmektedir.

Üye ülkeler arasındaki ticaret hacminin 2018 yılında 500 milyar dolara çıkarılması hedef olarak belirlenmiş ve bu hedefe ulaşmak için üyeler tercihli ticaret anlaşmasını Mart 2015 itibarıyla imzalanmış ve üye ülkelerin taviz listelerini birbirlerine sunma süreci başlamıştır.([http://www.haberler.com/d-8-genelsekreteri 27.03.2015](http://www.haberler.com/d-8-genelsekreteri-27.03.2015))

Türkiye'nin D-8 ülkeleriyle dış ticaretinin yeterliliğini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada D-8 teşkilatının tanımı, amacı ve organları, D-8 ülkelerinin Dünya ticaretindeki yeri ve önemi belirtilmektedir. Bu ülkelerin ürün bazında dış ticaretinin 2015 yılındaki rakamlarının karşılaştırılması ve D-8 ülkelerinin en çok ihraç ettiği ve en çok ithal ettiği ürün grubu örneğinde üye ülkeler arasında nasıl bir ticaretin olabileceği incelenmektedir.

Çalışmada kullanılan veriler D-8 teşkilatı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), T.C. Ekonomi Bakanlığı ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) web sitelerinden elde edilmiştir. 2015 yılı verilerine yer verilmiştir. Çünkü çalışma yayına hazırlandığında 2017 ve 2016 verileri geçici veriler olduğundan değerlendirmeler en son kesin veriler olan 2015 yılı baz alınarak yapılmaya çalışılmıştır.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Adem DOĞAN, “Türkiye'nin D8 Ülkeleriyle Ticaretinin Yapısal Analizi” adlı çalışmasında Türkiye'nin D-8 ülkeleriyle dış ticaretinin yapısal karakteristiklerinin ortaya konulması amaçlamıştır. Bu doğrultuda D-8 ülkelerinin Türkiye dış ticaretindeki yeri belirginleştirilmeye çalışmıştır. Türkiye'nin D-8 ülkeleriyle ticaretinin 2000 yılından günümüze gelişimi ve Türkiye ile D-8 ülkeleri arasında nasıl bir ticaret deseninin hüküm sürdüğünü incelemiştir.

Serdar ŞAHİN, “Türkiye'nin Öncülük Ettiği Ekonomik Birleşmeler KEİ, ECO ve D-8 Örnekleri” adlı çalışmasında; Türkiye'nin de öncülük ettiği bütünleşmelerden sağladığı, sağlayamadığı ya da sağlamaya çalıştığı yararlar ve bu bütünleşmelerin ne kadar başarı olup olmadığı araştırılmıştır. Ekonomik ve mali bütünleşmelerin avantajlarından söz etmek gerekirse piyasa genişlemesinde üretimin artmasının sağladığı faydalar, dışsal ekonomiler, rekabet ve pazarlık gücünün artması gibi faktörler ülkeleri bütünleşme olgusu içine çekmektedir. Ülkemizin öncülük ettiği Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) ve D-8 bütünleşmelerinde ki başarısı başarısızlığı ve sürecin gelişimi incelenmiştir.

Volkan ODABAŞ, “Merkezi Asya Ülkeleri ve Türkiye'nin Ekonomik Bir Entegrasyon İçin SWOT Analizleri” adlı çalışmasında; Merkezi Asya Bölgesinde ortak dil, din ve kültür paylaşımının gerçekleştiği ülkelerle, aynı değerleri paylaşan ve bu coğrafyanın Batı'ya açılan

kapısı konumundaki Türkiye arasında gerçekleşmesini muhtemel gördüğü ekonomik bir entegrasyonun olabirliği, SWOT analizi yardımıyla ortaya koymuştur. Bu çalışma ile elde ettiği sonuç, çalışma kapsamında değerlendirilen ülkelerin böyle birentegrasyon için sahip oldukları güç ve fırsatlarının, oluşabilecek tehdit ve zayıflıklarından daha fazla olduğu ifade edilmiştir.

Kahraman ARSLAN, “Türkiye’nin Yeni Pazar Arayışları İçinde İslam Ülkelerinin Yeri ve Önemi”adlı çalışmasında Türkiye’nin yeni pazar arayışları içinde İslam ülkelerinin yeri ve önemi açıklanmaya çalışmış, Türkiye’nin bu pazarlardan hak ettiği payı alabilmesi için yapılması gerekenler üzerinde durmuştur.

Kahraman ARSLAN,“İslam Ülkeleri Arasında İşbirliğine Giden Yolda Yeni Arayışlar”adlı çalışmasında İslam ülkeleri arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine ilişkin fırsatlar ile işbirliğinin önündeki engeller üzerinde durmuş ve ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine yönelik öneriler geliştirmiştir.

Sabahaddin ZAİM,“Türkiye ile İslâm Ülkeleri Arasında İktisadi İşbirliği ve Sanayileşme Gayretleri” adlı çalışmasında uzun vadede en önemli husus işbirliğini engelleyici konuların giderilmesi ve bunların önemlileri olan Enfrastrüktürel faktörler (ulaşım güçlükleri, liman, depolama güçlükleri, haberleşme güçlükleri) Enstitusyonel faktörler (finans, pazarlama, teşvik, araştırma, servis hizmetleri), Bünyevî faktörler (milletlerarası ekonomiye sanayici ülkelerin hâkimiyeti, üretimde benzerlik, tarihi , müstemlekecilik gelenekleri, bunların cemiyetteki kalıntıları), Siyasi faktörler (siyasi uyuşmazlıklar, sınırlayıcı ve mütenakıs tatbikatlar) ve Kültürel sahada işbirliği yapılamayışın kültür emperyalizminin ayırıcı tesirleri, İslami şuurlaşmada zaaf, lisan - dil - anlaşma güçlüğü gibi engeller üzerinde durmuştur.

2. GELİŞEN SEKİZ İSLAM ÜLKESİNİN (DEVELOPING EIGHT, D-8)’NİN TANIMI AMACI ORGANLARI

2.1. Tanımı

Türkiye’nin başrolünü üstlendiği ve İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya’dan oluşan bir İslami işbirliği organizasyonudur. D-8’in kurulmasına yönelik olarak atılan ilk adımı, Türkiye’nin daveti üzerine İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya’nın katılımıyla 22 Ekim 1996 tarihinde İstanbul’da düzenlenen "Kalkınmada İşbirliği Konferansı" oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu konferansın ardından gerçekleştirilen hazırlık çalışmaları mahiyetindeki üç Komisyon ve iki Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısını müteakip, 15 Haziran 1997 tarihinde İstanbul’da yapılan Devlet/Hükümet Başkanları Zirvesi ile D-8 resmen faaliyete başlamıştır.(http://www.mfa.gov.tr/gelisen-sekiz-ulke-_d-8_.tr.mfa)

2.2. Amacı

Bu organizasyonun amacı kalkınma yolundaki İslam ülkelerinin dünya ekonomisi içindeki konumlarını iyileştirmek, ticari ilişkilerini çeşitlendirmek ve ticaret alanda üye ülkelere yeni olanaklar oluşturmak, uluslararası düzeyde karar verme mekanizmalarına güçlü biçimde katılımlarını sağlamak ve üye ülkelerde yoksulluğu azaltarak insanların yaşam seviyesini yükseltmektir.(www.developing8.org)

Ticaret alanında üye ülkelerin karşılaştığı ticari engellerin ortadan kaldırılması, küresel ekonomik karar alma süreçlerinde etkin rol almalarını sağlama, üye ülkelerin ihracatlarını artırma, kendi aralarındaki ticaret hacmini geliştirme, gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğinin desteklenmesi gibi genel hedefler belirlenmiştir.

2.3. Organları

1997 yılında yapılan İstanbul Zirve'sinde, D-8'in yapısına ve çalışma yöntemine ilişkin olarak Bakanlar Konseyine sunulan Konsey Belgesine göre, D-8; Zirve, Konsey ve Komisyon'dan oluşmaktadır.

Zirve, Devlet ya da Hükümet Başkanlarının iki yılda bir gerçekleştirdikleri toplantılardır. D-8'in en üst düzey karar alma organıdır. D – 8 dönem başkanlığı, 2 yıl süre ile Zirveye başkanlık yapan ülkenin Devlet ya da Hükümet Başkanı tarafından yürütülür.

Konsey, üye ülkelerin Dışişleri Bakanları düzeyinde gerçekleştirilen toplantılardır. Dışişleri Bakanları Toplantısı yılda bir defa yapılır. D-8'in siyasi karar alma organıdır ve işbirliği konularının kapsamlı olarak görüşüldüğü bir forum gibi çalışır.

Komisyon, üye ülkelerin kıdemli uzmanlarından oluşur. D-8'in çeşitli alanlardaki faaliyetlerinin koordinasyon çalışmalarını yürütür ve yılda iki kere toplanır. Her bir Komisyon üyesi, kendi ülkesindeki D-8 faaliyetlerinin ulusal koordinasyonundan sorumludur.

Genel Sekreterlik, İstanbul Zirvesinden sonra, D-8'in faaliyetlerinde, üye ülkeler arasında gerekli koordinasyonun sağlanabilmesi ve sekreteryaya hizmetlerinin yürütülmesini teminen, İstanbul'da, D-8 İcra Direktörlüğü Ofisi kurulmuştur. Bali'de yapılan 5. Zirve sonrasında İcra Direktörlüğü kaldırılarak yerine Genel Sekreterlik ihdas edilmiştir.

3. D-8' E ÜYE ÜLKELERİN DIŞ TİCARETİNİN DÜNYA TİCARETİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

D-8 teşkilatı 2015 yılı verilerine göre 1.444.129 (milyon \$) ticaret hacmine sahiptir. Teşkilatın toplam ihracatı 679.051 (milyon \$) ile dünya ihracatındaki payı %4,11'dir. Teşkilatın toplam ithalatı ise 765.078 (milyon \$) ile dünya ithalatı içerisindeki payı %4,57'dir. Teşkilatın ticaret hacmi en yüksek üyesi Malezya, ticaret hacmi en düşük üyesi Pakistan'dır. En fazla ihracat yapan D-8 üyesi Malezya, dünyanın en fazla ihracat yapan yirmi üçüncü ülkesidir. İhracatta bu ülkeyi Endonezya ve Türkiye izlemektedir. İthalat açısından bakıldığında en fazla ithalat

yapan D-8 üyesi Türkiye dünyanın en fazla ithalat yapan yirmi birinci ülkesidir. İthalatta Türkiye'yi Malezya ve Endonezya izlemektedir.(Tablo 1)

Tablo 1: D-8 Ülkelerinin 2015 Yılı Dış Ticaret Verileri (Milyon Dolar)

Ülkeler	İhracat	Dünya Ticaretindeki Payı (%)	İthalat	Dünya Ticaretindeki Payı (%)	Hacim	Denge
Türkiye	143.883	0,87	207.199	1,24	351.082	-63.316
Bangladeş	32.379	0,2	39.460	0,24	71.839	-7.081
Nijerya	48.400	0,29	48.000	0,29	96.400	400
Mısır	19.050	0,12	65.044	0,39	84.094	-45.994
Endonezya	150.282	0,91	142.695	0,85	292.977	7.587
Malezya	199.869	1,21	175.961	1,05	375.830	23.908
Pakistan	22.188	0,13	44.219	0,26	66.407	-22.031
İran	63.000	0,38	42.500	0,25	105.500	20.500
Toplam	679.051	4,11	765.078	4,57	1.444.129	-86.027

Kaynak:www.wto.org

3.1.Türkiye'nin Ekonomik Görünümü

Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 718.221 milyon dolar olup Kişi Başına Düşen GSYH'si 10.069 dolardır. Cari işlemler dengesi 2015 yılı verilerine göre %6 açık vermektedir. İhracat 2015 yılı itibarıyla 143.883 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,87, ithalat ise 207.199 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %1,24'dür. Kişi başına düşen ticaret miktarı 2.943 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %29,2'dir. Mal ticaretinde dünya sıralamasında; en fazla ihracat yapan 31. ülkesi, en fazla ithalat yapan 21. ülkesi olmuştur. Hizmet ticaretinde ise dünyanın en fazla ihracat yapan 26. ülkesi, en fazla ithalat yapan 39. olmuştur. (Tablo 2)

Tablo2: Türkiye'nin 2015 Yılı Ekonomik Görünümü

İhracat (milyon dolar, 2015)	143 883	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.87	
İthalat (milyon dolar, 2015)	207 199	Dünya ticaretindeki payı (%)	1.24	
GSYH (milyon dolar, 2015)	718 221	Dünya sıralaması, 2015	İhracat	İthalat
Kişi Başına GSYİH (Dolar, 2013-2015)	10 069	Mal ticareti	31	21
Cari İşlemler Dengesi (% GSYH, 2013-2015)	-6.0	AB içi ticaret hariç	22	15
Kişi Başına Düşen Ticaret (Dolar, 2013-2015)	2 943	Hizmet ticareti	26	39

Ticaret (% GSYH, 2013-2015)	29.2	AB içi ticaret hariç	15	26
-----------------------------	------	----------------------	----	----

Kaynak: www.wto.org

3.2. Bangladeş'in Ekonomik Görünümü

Bangladeş'in Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 195.079milyon dolar olup Kişi Başına Düşen GSYH'si 1.085dolardır. Cari işlemler dengesi 2015 yılı verilerine göre %0,6 fazla vermektedir. İhracat 2015 yılı itibariyle 32.379 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0.20, ithalat ise 39.460 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,24'dür. Kişi başına düşen ticaret miktarı 243 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %22,4'dür. Mal ticaretindeki dünya sıralaması ihracatta 60, ithalatta ise 54. sıralamada yerini almıştır. Hizmet ticaretindeki dünya sıralaması ihracatta 109, ithalatta ise 63. sıralamada yerini almıştır. (Tablo 3)

Tablo 3: Bangladeş'in 2015 Yılı Ekonomik Görünümü

İhracat (milyon dolar, 2015)	32 379	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.20	
İthalat (milyon dolar, 2015)	39 460	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.24	
GSYH (milyon dolar, 2015)	195 079	Dünya sıralaması, 2015	İhracat	İthalat
Kişi Başına GSYH (Dolar, 2013-2015)	1 085	Mal ticareti	60	54
Cari İşlemler Dengesi (% GSYH, 2013-2015)	0.6			
Kişi Başına Düşen Ticaret (Dolar, 2013-2015)	243	Hizmet ticareti	109	63
Ticaret (% GSYH, 2013-2015)	22.4			

Kaynak: www.wto.org

3.3. Nijerya'nın Ekonomik Görünümü

Nijerya'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 481.066 milyon dolar olup Kişi Başına Düşen GSYH'si 2.938 dolardır. Cari işlemler dengesi %2,4 fazla vermektedir. İhracat 2015 yılı itibariyle 48.400 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0.29, ithalat ise 48.000 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı yine aynı şekilde %0.29'dur. Kişi başına düşen ticaret miktarı 440 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %15'dir. Mal ticaretindeki dünya sıralaması; ihracatta 50, ithalatta ise 51. sıralama olmuştur. Hizmet ticaretindeki dünya sıralaması; ihracatta 96, ithalatta ise 41. sıralama olmuştur. (Tablo 4)

Tablo 4: Nijerya'nın 2015 Yılı Ekonomik Görünümü

İhracat (milyon dolar, 2015)	48 400	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.29	
İthalat (milyon dolar, 2015)	48 000	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.29	
GSYH (milyon dolar, 2015)	481 066	Dünya sıralaması, 2015	İhracat	İthalat
Kişi Başına GSYH (Dolar, 2013-2015)	2 938	Mal ticareti	50	51
Cari İşlemler Dengesi (% GSYH, 2013-2015)	2.4			
Kişi Başına Düşen Ticaret (Dolar, 2013-2015)	440	Hizmet ticareti	96	41
Dış Ticaret (% GSYH, 2013-2015)	15.0			

Kaynak: www.wto.org

3.4.Mısır'ın Ekonomik Görünümü

Mısır'ın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 330.779 milyon dolar olup Kişi Başına Düşen GSYH'si 3.418 dolardır. Cari işlemler dengesi %1,9 açık veren bir ülkedir. İhracat 2015 yılı itibariyle 19.051 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,12, ithalat ise 65.044 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,39'dur. Kişi başına düşen ticaret miktarı 614 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %18'dir. Mal ticaretindeki dünya sıralaması ihracatta 68, ithalatta ise 42. sıralamada yerini almıştır. Hizmet ticaretindeki dünya sıralaması ihracatta 43, ithalatta ise 44'dür. (Tablo 5)

Tablo 5: Mısır'ın 2015 Yılı Ekonomik Görünümü

İhracat (milyon dolar, 2015)	19 051	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.12	
İthalat (milyon dolar, 2015)	65 044	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.39	
GSYH (milyon dolar, 2015)	330 779	Dünya sıralaması, 2015	İhracat	İthalat
Kişi Başına GSYH (Dolar, 2013-2015)	3 418	Mal ticareti	68	42
Cari İşlemler Dengesi (% GSYH, 2013-2015)	-1.9			
Kişi Başına Düşen Ticaret (Dolar, 2013-2015)	614	Hizmet ticareti	43	44
Dış Ticaret (% GSYH, 2013-2015)	18.0			

Kaynak: www.wto.org

3.5.Malezya'nın Ekonomik Görünümü

Malezya'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 2015 yılı itibariyle 296.218 milyon dolar olup Kişi Başına Düşen GSYH'si 10.676 dolardır. Cari işlemler dengesi 2013 ila 2015 yılları

arasında %4,6 fazla vermektedir. İhracat 2015 yılı itibariyle 199.869 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %1,21, ithalat ise 175.961 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %1,05'dir. Kişi başına düşen ticaret miktarı 7.402 dolar ile üye ülkeler arasında en çok miktarda olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı yine yüksek bir rekor oranla %69,3'dür. Mal ticaretinde dünyanın en fazla ihracat yapan 23. ülkesi, en fazla ithalat yapan 26. ülkesi olmuştur. Hizmet ticaretindeki dünya sıralaması; hem ihracatta hem de ithalatta 30'dur. (Tablo 6)

Tablo 6: Malezya'nın 2015 Yılı Ekonomik Görünümü

İhracat (milyon dolar, 2015)	199 869	Dünya ticaretindeki payı (%)	1.21	
İthalat (milyon dolar, 2015)	175 961	Dünya ticaretindeki payı (%)	1.05	
GSYİH (milyon dolar, 2015)	296 218	Dünya sıralaması, 2015	İhracat	İthalat
Kişi Başına GSYİH (Dolar, 2013-2015)	10 676	Mal ticareti	23	26
Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH, 2013-2015)	4.3			
Kişi Başına Düşen Ticaret (Dolar, 2013-2015)	7 402	Hizmet ticareti	30	30
Ticaret (% GSYİH, 2013-2015)	69.3			

Kaynak: www.wto.org

3.6. Endonezya'nın Ekonomik Görünümü

Endonezya'nın Gayri Safı Yurtiçi Hasılası (GSYH) 861.934 milyon dolar olup üye ülkeler içinde ilk sırayı almaktadır. Buna karşın Kişi Başına Düşen GSYH'si 3.491 dolardır. Cari işlemler dengesi 2015 yılı verilerine göre %3 açık vermektedir. İhracat 2015 yılı itibariyle 150.282 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,91, ithalat ise 142.695 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,85'dir. Kişi başına düşen ticaret miktarı 755 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %21,6'dır. Mal ticaretinde dünyanın en fazla ihracat yapan 30. ülkesi olmuştur. İthalatta da aynı sırada bulunmaktadır. Hizmet ticaretindeki dünya sıralaması ihracatta 41, ithalatta ise 32'dir. (Tablo 7)

Tablo 7: Endonezya'nın 2015 Yılı Ekonomik Görünümü

İhracat (milyon dolar, 2015)	150 282	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.91	
İthalat (milyon dolar, 2015)	142 695	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.85	
GSYİH (milyon dolar, 2015)	861 934	Dünya sıralaması, 2015	İhracat	İthalat
Kişi Başına GSYİH (Dolar, 2013-2015)	3 491	Mal ticareti	30	30
Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH, 2013-2015)	-3.0			
Kişi Başına Düşen Ticaret (Dolar, 2013-2015)	755	Hizmet ticareti	41	32

Ticaret (% GSYİH, 2013-2015)

21.6

Kaynak: www.wto.org**3.7.İran'ın Ekonomik Görünümü**

İran'ın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 425 milyon dolar olup, Kişi Başına Düşen GSYH'si 3.491 dolardır. Cari işlemler dengesi 2015 yılı verilerine göre %3,7 fazla vermektedir. İhracat 2015 yılı itibariyle 63.000 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,38, ithalat ise 42.500 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,25'dir. Kişi başına düşen ticaret miktarı 1.045 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %17,8'dir. Mal ticaretindeki dünya sıralamasında ihracatta 42, ithalatta ise 53. sırada bulunmaktadır. Hizmet ticaretindeki dünya sıralaması ihracatta 58, ithalatta ise 50'dir. (Tablo 8)

Tablo 8: İran'ın 2015 Yılı Ekonomik Görünümü

İhracat (milyon dolar, 2015)	63 000	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.38	
İthalat (milyon dolar, 2015)	42 500	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.25	
GSYİH (milyon dolar, 2015)	425 326	Dünya sıralaması, 2015	İhracat	İthalat
Kişi Başına GSYİH (Dolar, 2013-2015)	6 585	Mal ticareti	42	53
Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH, 2013-2015)	3.7			
Kişi Başına Düşen Ticaret (Dolar, 2013-2015)	1 045	Hizmet ticareti	58	50
Ticaret (% GSYİH, 2013-2015)	17.8			

Kaynak: www.wto.org**3.8.Pakistan'ın Ekonomik Görünümü**

Pakistan'ın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 2015 yılı verilerine göre 269.971 milyon dolar olup, Kişi Başına Düşen GSYH'si 1.341 dolardır. İhracat 2015 yılı itibariyle 22.188 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,13, ithalat ise 44.219 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,26'dır. Kişi başına düşen ticaret miktarı 206 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %15,3'dür. Mal ticaretindeki dünya sıralamasında ihracatta 66, ithalatta ise İran'dan hemen önce 52. sırada bulunmaktadır. Hizmet ticaretindeki dünya sıralaması ihracatta 87, ithalatta ise 68'dir. (Tablo 9)

Tablo 9: Pakistan'ın 2015 Yılı Ekonomik Görünümü

İhracat (milyon dolar, 2015)	22 188	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.13	
İthalat (milyon dolar, 2015)	44 219	Dünya ticaretindeki payı (%)	0.26	
GSYİH (milyon dolar, 2015)	269 971	Dünya sıralaması, 2015	İhracat	İthalat
Kişi Başına GSYİH (Dolar, 2013-2015)	1 341	Mal ticareti	66	52

Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH, 2013-2015)	-1.5			
Kişi Başına Düşen Ticaret (Dolar, 2013-2015)	206	Hizmet ticareti	87	68
Ticaret (% GSYİH, 2013-2015)	15.3			

Kaynak:www.wto.org

4. D-8 ÜLKELERİNDE ÜRÜNLERİN FASILLARA GÖRE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

4.1.Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (647 milyon dolar), Bangladeş (488 milyon dolar) ve Nijerya (79 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Nijerya (439 milyon dolar), Mısır (416 milyon dolar) ve Türkiye (244 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 1.215 milyon dolar ve toplam ithalat 1.101 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Mısır ve Nijerya ithalat açığını Bangladeş ve Türkiye ile, Türkiye ise ithalat açığını Bangladeş ve Nijerya ile giderebilir.(Tablo 10)

Tablo 10: Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları (2015)

Fasıl	Fasıl adı	ÜlkeAdı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
3	Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	Mısır		416.921.000
		Nijerya	79.919.000	439.707.000
		Bangladeş	488.000.000	
		Türkiye	647.486.195	244.374.386
		Toplam	\$1.215.405.195	\$1.101.002.386

Kaynak:www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.2.Yenilen sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (1.040 milyon dolar), Mısır (834 milyon dolar) ve Pakistan (122 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Pakistan (439 milyon dolar), Bangladeş (416 milyon dolar) ve Türkiye (456 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 1.997 milyon dolar ve toplam ithalat 1.141 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Pakistan ve Bangladeş ithalat açığını Mısır ve Türkiye ile, Türkiye ise ithalat açığını Pakistan ve Mısır ile giderebilir.(Tablo 11)

Tablo 11: Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları (2015)

Fasıl	Fasıl adı	ÜlkeAdı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
7	Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	Mısır	834.185.000	
		Pakistan	122.000.000	493.000.000
		Bangladeş		392.000.000
		Türkiye	1.040.480.406	456.191.138
		Toplam	\$1.996.665.406	\$1.341.191.138

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.3. Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Yemeklik Katı Yağlar, Hayvansal ve Bitkisel Mumlar

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Endonezya (18.882 milyon dolar), Malezya (13.841 milyon dolar) ve Türkiye (994 milyon dolar)'dir. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (1.861 milyon dolar) Pakistan (1.653 milyon dolar), Bangladeş (1.218 milyon dolar), İran (585 milyon dolar) Malezya (424 milyon dolar) ve Endonezya (148 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 33.817 milyon dolar ve toplam ithalat 5.890 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 5,74'lük büyük bir oran ile karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Pakistan, İran ve Bangladeş ithalat açığını Endonezya, Malezya ve Türkiye ile, Türkiye ithalat açığını Endonezya ve Malezya ile, Endonezya ithalat açığını Malezya ve Türkiye ile, Malezya ise Endonezya ve Türkiye ile kolaylıkla giderebilir. (Tablo 12)

Tablo 12: Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Yemeklik Katı Yağlar, Hayvansal ve Bitkisel Mumlar Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları (2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ülke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
15	Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	Pakistan		1.653.000.000
		Türkiye	994.362.934	1.860.664.476
		İran		584.551.000
		Bangladeş		1.218.000.000
		Endonezya	18.882.000.000	149.730.167
		Malezya	13.841.000.000	423.634.548
		Toplam	\$33.817.362.934	\$5.889.580.191

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.4. Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (918 milyon dolar) ve Nijerya (65 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (538 milyon dolar) ve İran (325 milyon dolar)dir. Toplam ihracat miktarı 918 milyon dolar ve toplam ithalat 863 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 1,14'lük bir oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda İran ithalat açığını Türkiye ile, Türkiye ise ithalatının bir kısmını Nijerya ile giderebilir.(Tablo 13)

Tablo 13: Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları (2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ülke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
24	Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	İran		325.279.000
		Nijerya	65.143.000	
		Türkiye	918.448.723	537.724.769
		Toplam	\$983.591.723	\$863.003.769

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.5. Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Bunların Damıtılmasından Elde Edilen Ürünler, Bitümenli Maddeler, Mineral Mumlar

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Nijerya (50.805 milyon dolar), Malezya (49.859 milyon dolar), Endonezya (37.651 milyon dolar), İran (22.433 milyon dolar), Pakistan (6.074 milyon dolar), Mısır (5.104 milyon dolar), Türkiye (4.518 milyon dolar) ve Bangladeş (1.253 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (37.843 milyon dolar), Malezya (32.083 milyon dolar), Mısır (11.357 milyon dolar), Nijerya (5.931 milyon dolar), İran (4.900 milyon dolar) ve Pakistan (4.007 milyon dolar)'dır. Toplam ihracat miktarı 177.699 milyon dolar ve toplam ithalat 96.122 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 1,85' bir oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Türkiye, Malezya, Mısır gibi bu ürün faslında ithalat rakamları yüksek olan ülkeler ve ithalat rakamları bu ülkelere nispeten daha düşük seviyelerde seyreden Nijerya, İran ve Pakistan, İthalatlarını, yine Nijerya, Malezya, Endonezya ve İran gibi yüksek ihracat rakamlarına sahip ülkelerle ve bunlara nispeten daha düşük ihracat rakamlarına sahip Pakistan, Mısır, Türkiye ve Bangladeş ile giderebilir.(Tablo 14)

Tablo 14: Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Bunların Damıtılmasından Elde Edilen Ürünler, Bitümenli Maddeler, Mineral Mumlar Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları (2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ülke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	Mısır	5.103.636.000	11.357.255.000

Nijerya	50.805.981.000	5.931.184.000
İran	22.433.880.000	4.900.536.272
Pakistan	6.074.000.000	4.007.000.000
Bangladeş	1.253.000.000	
Endonezya	37.651.000.000	
Türkiye	4.518.437.606	37.843.294.390
Malezya	49.859.000.000	32.083.000.000
Toplam	\$177.698.934.606	\$96.122.269.662

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.6.İnorganik Kimyasallar, Kıymetli Metal, Radyoaktif Element, Metal ve İzotopların Organik-Anorganik Bileşikleri

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (1.249 milyon dolar), İran (351 milyon dolar) ve Mısır (122 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (1.388 milyon dolar) ve Pakistan (300 milyon dolar)'dır. Toplam ihracat miktarı 1.747 milyon dolar ve toplam ithalat 1.689 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 1,03'lük bir oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Pakistan ithalat açığını İran, Mısır ve Türkiye ile, Türkiye ise ithalatının bir kısmını İran ve Mısır ile giderebilir.(Tablo 15)

Tablo 15: İnorganik Kimyasallar, Kıymetli Metal, Radyoaktif Element, Metal ve İzotopların Organik-Anorganik Bileşikleri Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
28	İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	Mısır	146.941.000	
		İran	351.070.000	
		Pakistan		300.000.000
		Türkiye	1.248.929.435	1.388.743.003
		Toplam	\$1.746.940.435	\$1.688.743.003

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.7.Muhtelif Kimyasal Maddeler (Biodizel, Yangın Söndürme Maddeleri, Dezenfektanlar, Haşarat Öldürücüler, vb.)

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Endonezya (2.009 milyon dolar), Malezya (1.960 milyon dolar), Türkiye (546 milyon dolar) ve Mısır (474 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (2.050 milyon dolar), Mısır (328 milyon

dolar) ve Pakistan (226 milyon dolar)'dır. Toplam ihracat miktarı 4.989 milyon dolar ve toplam ithalat 2.604 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 1,91'lik oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Pakistan ve Türkiye ithalat açığını Mısır, Endonezya ve Malezya ile, Mısır ise ithalatını Türkiye, Endonezya ve Malezya ile giderebilir.(Tablo 16)

Tablo 16: Muhtelif Kimyasal Maddeler (Biodizel, Yangın Söndürme Maddeleri, Dezenfektanlar, Haşarat Öldürücüler, vb.) Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ülke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
38	Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	Mısır	473.753.000	328.385.000
		Pakistan		226.000.000
		Türkiye	546.391.275	2.049.569.458
		Endonezya	2.009.000.000	
		Malezya	1.960.000.000	
		Toplam	\$4.989.144.275	\$2.603.954.458

Kaynak:www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.8.Kauçuk ve Kauçuktan Eşya

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Endonezya (4.377milyon dolar), Malezya (3.312 milyon dolar), Türkiye (2.165 milyon dolar) veNijerya (59 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (2.525 milyon dolar), Mısır (538 milyon dolar), İran (328 milyon dolar) ve Pakistan (290 milyon dolar)'dır. Toplam ihracat miktarı 9.914 milyon dolar ve toplam ithalat 3.681 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 2,69'luk oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Pakistan, İran ve Mısır ithalat açığını Türkiye, Endonezya, Nijerya ve Malezya ile, Türkiye ise ithalatını Malezya, Endonezya ve Nijerya ile giderebilir.(Tablo 17)

Tablo 17: Kauçuk ve Kauçuktan Eşya Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ülke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	Mısır		537.991.000
		Nijerya	59.624.000	
		İran		328.274.000
		Pakistan		290.000.000
		Türkiye	2.165.348.020	2.525.199.395

	Endonezya	4.377.000.000	
	Malezya	3.312.000.000	
	Toplam	\$9.913.972.020	\$3.681.464.395

Kaynak:www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.9.Ağaç ve Ahşap Eşya, Odun Kömürü

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Endonezya (1.690 milyon dolar), Türkiye (693 milyon dolar) ve Nijerya (354 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (1.505 milyon dolar), Mısır (416 milyon dolar) ve İran (344 milyon dolar)'dır. Toplam ihracat miktarı 2.736 milyon dolar ve toplam ithalat 3.053 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 0,90'lık bir oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Mısır ve İran ithalat açığını Endonezya, Nijerya ve Türkiye ile, Türkiye ise ithalatını Endonezya ve Nijerya ile giderebilir.(Tablo 18)

Tablo 18: Ağaç ve Ahşap Eşya, Odun Kömürü Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke Adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	Mısır		1.203.642.000
		Nijerya	354.072.000	
		İran		344.868.000
		Endonezya	1.690.000.000	
		Türkiye	692.628.012	1.505.157.458
		Toplam	\$2.736.700.012	\$3.053.667.458

Kaynak:www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.10. Odun veya Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları, Geri Kazanılmış Kâğıt veya Karton (Döküntü, Kırpıntı Ve Hurdalar)

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Endonezya (2.025 milyon dolar) ve Türkiye (24 milyon dolar)'dir. En fazla ithalat yapan üye ülke ise Türkiye (738 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 2.049 milyon dolar ve toplam ithalat 738 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 2,78'lik oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumdaTürkiye ithalatını Endonezya ile giderebilir.(Tablo 19)

Tablo 19: Odun veya Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları, Geri Kazanılmış Kağıt veya Karton (Döküntü, Kırpıntı Ve Hurdalar) Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke Adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
--------------	------------------	-----------------	----------------------	----------------------

47	Odun veya diğer lifli selülozik maddelerin hamurları, geri kazanılmış kağıt veya karton (döküntü, kırıntı ve hurdalar)	Türkiye	24.259.454	737.712.095
		Endonezya	2.025.000.000	
		Toplam	\$2.049.259.454	\$737.712.095

Kaynak:www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.11. Kâğıt ve Karton, Kâğıt Hamurundan, Kâğıttan veya Kartondan Eşya

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Endonezya (1.709 milyon dolar) ve Türkiye (1.186 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülke ise Türkiye (2.683 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 2.895 milyon dolar ve toplam ithalat 2.684 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 1,08'lik oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Türkiye ithalatının bir kısmını Endonezya ile diğer bir kısmını da yerli iç üretiminden karşılayabilir.(Tablo 20)

Tablo 20: Kâğıt ve Karton, Kâğıt Hamurundan, Kâğıttan veya Kartondan Eşya Ürün Faslında Ünelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke Adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
48	Kâğıt ve karton, kâğıt hamurundan, kâğıttan veya kartondan eşya	Türkiye	1.185.513.553	2.683.942.604
		Endonezya	1.709.000.000	
		Toplam	\$2.894.513.553	\$2.683.942.604

Kaynak:www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.12. Pamuk, Pamuk İpliği ve Pamuklu Mensucat

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Pakistan (3.955 milyon dolar), Türkiye (1.703 milyon dolar), Bangladeş ve Mısır (198 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Bangladeş (4.059 milyon dolar), Türkiye (2.264 milyon dolar), Nijerya (612 milyon dolar) ve Pakistan (544 milyon dolar)'dır. Toplam ihracat miktarı 6.866 milyon dolar ve toplam ithalat 7.480 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 0,92'lik oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Pakistan, Bangladeş, Türkiye ve Nijerya ithalat açığını yine Pakistan, Türkiye, Bangladeş ve Mısır ile karşılayabilir.(Tablo 21)

Tablo 21: Pamuk, Pamuk İpliği ve Pamuklu Mensucat Ürün Faslında Ünelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke Adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
52	Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	Mısır	197.626.000	
		Nijerya		611.836.000
		Pakistan	3.955.000.000	544.000.000

	Bangladeş	1.010.000.000	4.059.000.000
	Türkiye	1.703.147.734	2.264.729.373
	Toplam	\$6.865.773.734	\$7.479.565.373

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.13. Sentetik ve Suni Devamsız Lifler

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (1.348 milyon dolar) ve Pakistan (438 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; yine Türkiye ve Bangladeş (377 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 1.786 milyon dolar ve toplam ithalat 2.343 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 0,76'lık bir oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Bangladeş ithalat açığını Pakistan ve Türkiye ile, Türkiye ise ithalatını Pakistan ve bir kısmını da kendi yerli üretimiyle karşılayabilir.(Tablo 22)

Tablo 22: Sentetik ve Suni Devamsız Lifler Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
55	Sentetik ve suni devamsız lifler	Türkiye	1.347.797.341	1.966.222.240
		Pakistan	438.000.000	
		Bangladeş		377.000.000
		Toplam	\$1.785.797.341	\$2.343.222.240

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.14. Örme Eşya

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülke Türkiye (18.882 milyon dolar)'dir. En fazla ithalat yapan üye ülkeler ise sırasıyla; Endonezya (975 milyon dolar), Bangladeş (517 milyon dolar) ve Türkiye (432 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 1.440 milyon dolar ve toplam ithalat 1.924 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 0,75'lik oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Endonezya ve Bangladeş ithalat açığını Türkiye ile giderebilir.(Tablo 23)

Tablo 23:Örme Eşya Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
60	Örme eşya	Türkiye	1.440.785.602	432.877.598
		Endonezya		975.000.000
		Bangladeş		517.000.000
		Toplam	\$1.440.785.602	\$1.924.877.598

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.15. Kıymetli veya Yarı Kıymetli Taşlar, Kıymetli Metaller, İnciler, Taklit Mücevherci Eşyası, Metal Paralar

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (11.264 milyon dolar), Endonezya (3.638 milyon dolar) ve Mısır (631 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (4.183 milyon dolar), Malezya (3.210 milyon dolar) ve İran (1.397 milyon dolar)'dır. Toplam ihracat miktarı 15.533 milyon dolar ve toplam ithalat 8.790 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 1,77'lik bir oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Malezya ve İran ithalat açığını Mısır, Endonezya ve Türkiye ile, Türkiye ise ithalatını Endonezya ve Mısır ile karşılayabilir.(Tablo 24)

Tablo 24: Kıymetli veya Yarı Kıymetli Taşlar, Kıymetli Metaller, İnciler, Taklit Mücevherci Eşyası, Metal Paralar Ürün Faslında Ükelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
71	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	Mısır	631.313.000	
		Türkiye	11.263.502.068	4.183.469.554
		İran		1.396.966.000
		Endonezya	3.638.000.000	
		Malezya		3.210.000.000
		Toplam	\$15.532.815.068	\$8.790.435.554

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.16. Demir veya Çelikten Eşya

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (5.465 milyon dolar) ve Mısır (1.701 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (2.742 milyon dolar), Nijerya (396 milyon dolar) ve İran (287 milyon dolar)'dır. Toplam ihracat miktarı 7.167 milyon dolar ve toplam ithalat 3.426 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 2,09'luk oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Nijerya ve İran ithalat açığını Mısır ve Türkiye ile, Türkiye ise ithalatını Mısırve bir kısmını yerli üretimi ile karşılayabilir.(Tablo 25)

Tablo 25:Demir veya Çelikten Eşya Ürün Faslında Ükelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
73	Demir veya çelikten eşya	Mısır	1.701.848.000	
		Nijerya		396.403.000

	İran		287.126.000
	Türkiye	5.465.333.606	2.742.273.781
	Toplam	\$7.167.181.606	\$3.425.802.781

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.17. Kalay ve Kalaydan Eşya

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Endonezya (1.175 milyon dolar) ve Türkiye (1 milyon dolar)'dir. En fazla ithalat yapan üye ülke ise Türkiye (51 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 1.756 milyon dolar ve toplam ithalat 51 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 34,43'lük bir oranla karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Türkiye ithalatını Endonezya ile karşılayabilir.(Tablo 26)

Tablo 26: Kalay ve Kalaydan Eşya Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
80	Kalay ve kalaydan eşya	Türkiye	1.157.695	51.066.762
		Endonezya	1.755.000.000	
		Toplam	\$1.756.157.695	\$51.066.762

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.18. Kazanlar, Makinalar, Mekanik Cihazlar ve Aletler, Nükleer Reaktörler, Bunların Aksam ve Parçaları

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Malezya (13.975 milyon dolar), Türkiye (12.333 milyon dolar) ve Endonezya (1.709milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (25.587 milyon dolar), Endonezya (7.541 milyon dolar), Malezya (5.849 milyon dolar), İran (1.880 milyon dolar), Mısır (1.397 milyon dolar), Pakistan (537 milyon dolar), Nijerya (454 milyon dolar) ve Bangladeş (258 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 28.017 milyon dolar ve toplam ithalat 43.503 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 0,64 oranında karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Türkiye, Malezya, Endonezya, Mısır, Pakistan, Bangladeş ve İran ithalat açığının bir kısmını yine Türkiye, Malezya ve Endonezya ile karşılayabilir.(Tablo 27)

Tablo 27: Kazanlar, Makinalar, Mekanik Cihazlar ve Aletler, Nükleer Reaktörler, Bunların Aksam ve Parçaları Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	Mısır		1.397.300.000
		Nijerya		454.212.000

	İran		1.880.188.000
	Pakistan		537.000.000
	Bangladeş		258.000.000
	Endonezya	1.709.000.000	7.541.000.000
	Malezya	13.975.000.000	5.849.000.000
	Türkiye	12.333.080.768	25.586.725.492
	Toplam	\$28.017.080.768	\$43.503.425.492

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.19. Elektrikli Makina ve Cihazlar, Ses Kaydetme-Verme, Televizyon Görüntü-Ses Kaydetme-Verme Cihazları,Aksam-Parça-Aksesuarı

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Malezya (49.049 milyon dolar), Türkiye (8.278 milyon dolar) ve Mısır (1.553 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Malezya (40.215 milyon dolar), Türkiye (17.637 milyon dolar), Endonezya (5.752 milyon dolar), Mısır (2.947 milyon dolar), Pakistan (2.648 milyon dolar), İran (1.182 milyon dolar) ve Bangladeş (804 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 58.911 milyon dolar ve toplam ithalat 71.186 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 0,83 oranında karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Türkiye, Malezya, Endonezya, Mısır, Pakistan, Bangladeş ve İran ithalatının bir kısmını yine Malezya, Türkiye ve Mısır ile karşılayabilir.(Tablo 28)

Tablo 28: Elektrikli Makina ve Cihazlar, Ses Kaydetme-Verme, Televizyon Görüntü-Ses Kaydetme-Verme Cihazları,Aksam-Parça-Aksesuarı Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat Ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
85	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme- verme, televizyon görüntü-ses kaydetme- verme cihazları,aksam-parça-aksesuarı	Mısır	1.553.309.000	2.946.690.000
		Türkiye	8.278.488.057	17.637.701.391
		İran		1.182.927.000
		Pakistan		2.648.000.000
		Bangladeş		804.000.000
		Endonezya		5.752.000.000
		Malezya	49.079.000.000	40.215.000.000
		Toplam	\$58.910.797.057	\$71.186.318.391

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.20. Optik, Fotoğraf, Sinema, Ölçü, Kontrol, Ayar, Tıbbi, Cerrahi Alet ve Cihazlar, Bunların Aksam, Parça ve Aksesuarı

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; Malezya (3.529 milyon dolar), Türkiye (725 milyon dolar) ve Pakistan (122 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Türkiye (4.621 milyon dolar), Malezya (1.110 milyon dolar), İran (443 milyon dolar), Mısır (333 milyon dolar) ve Pakistan (228 milyon dolar)'dır. Toplam ihracat miktarı 4.605 milyon dolar ve toplam ithalat 6.735 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 0,68 oranında karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Türkiye, Malezya, Mısır, Pakistan ve İran ithalatının bir kısmını yine Malezya, Türkiye ve Pakistan ile karşılayabilir.(Tablo 29)

Tablo 29: Optik, Fotoğraf, Sinema, Ölçü, Kontrol, Ayar, Tıbbi, Cerrahi Alet ve Cihazlar, Bunların Aksam, Parça ve Aksesuarı Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
90	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	Mısır		332.786.000
		Türkiye	724.792.653	4.621.139.957
		İran		443.363.000
		Pakistan	351.000.000	228.000.000
		Malezya	3.529.000.000	1.110.000.000
		Toplam	\$4.604.792.653	\$6.735.288.957

Kaynak:www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

4.21. Kişisel Eşyalar, Deniz ve Hava Taşıtlarına Verilen Kumanya ve Malzeme (Yakıtlar Hariç)

Bu fasılda en fazla İhracat yapan üye ülkeler sırasıyla; İran (5.441 milyon dolar), Türkiye (339 milyon dolar) ve Mısır (212 milyon dolar)'dır. En fazla ithalat yapan üye ülkeler sırasıyla; Endonezya (3.101 milyon dolar), Bangladeş (453 milyon dolar) ve Türkiye (260 milyon dolar)'dir. Toplam ihracat miktarı 5.992 milyon dolar ve toplam ithalat 3.814 milyon dolar olup Toplam ihracatın toplam ithalatı 1,57 oranında karşılayabildiği görülmektedir. Bu durumda Endonezya ve Bangladeş ithalatını İran, Mısır ve Türkiye ile, Türkiye ise ithalatını İran ve Mısır ile karşılayabilir.(Tablo 30)

Tablo 30: Kişisel Eşyalar, Deniz ve Hava Taşıtlarına Verilen Kumanya ve Malzeme (Yakıtlar Hariç) Ürün Faslında Ülkelere Göre İhracat ve İthalat Rakamları(2015)

Fasıl	Fasıl adı	Ulke adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
99	Kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç)	Mısır	212.055.000	
		İran	5.440.528.000	

	Bangladeş	453.000.000
	Endonezya	3.101.000.000
	Türkiye	339.128.066
		260.079.115
		\$5.991.711.066
		\$3.814.079.115

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr, www.tuik.gov.tr

SONUÇ

Son yıllarda İslam ülkelerinde yaşanan sıkıntılar, bu ülkeler üzerinde gerçekleştirilen ekonomik ve finansal politikalar bu ülkelerin bir araya gelme zorunluluğunu ortaya koymuştur. Gelişmiş İslam ülkelerini bir araya getirmeyi amaçlayan D-8 Organizasyonu bunun için önemli bir adımdır. Bu nedenle çalışmada İslam ülkelerinin ekonomik açıdan dış ticaret açıklarının giderilmesi, eksikliklerin tespiti, gelişmişlik düzeylerinin artırılması ve yoksul olan İslam ülkelerinin de kalkınmasına yardımcı olunması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yapılan analizler neticesinde elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

- D-8 teşkilatı Dünya Ticaret Örgütü 2015 yılı verilerine göre 1.444.129 (milyon \$) ticaret hacmine sahiptir. Teşkilatın toplam ihracatı 679.051 (milyon \$) ile dünya ihracatındaki payı %4,11'dir. Teşkilatın toplam ithalatı ise 765.078 (milyon \$) ile dünya ithalatı içerisindeki payı %4,57'dir. Teşkilatın ticaret hacmi en yüksek üyesi Malezya, ticaret hacmi en düşük üyesi Pakistan'dır. En fazla ihracat yapan D-8 üyesi Malezya, dünyanın en fazla ihracat yapan yirmi üçüncü ülkesidir. İhracatta bu ülkeyi Endonezya ve Türkiye izlemektedir. İthalat açısından bakıldığında en fazla ithalat yapan D-8 üyesi Türkiye dünyanın en fazla ithalat yapan yirmi birinci ülkesidir. İthalatta Türkiye'yi Malezya ve Endonezya izlemektedir.
- Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 718.221 milyon dolar olup Kişi Başına Düşen GSYH'si 10.069 dolardır. İhracat 2015 yılı itibarıyla 143.883 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,87, ithalat ise 207.199 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %1,24'dür. Kişi başına düşen ticaret miktarı 2.943 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %29,2'dir. Mal ticaretinde dünya sıralamasında; en fazla ihracat yapan 31. ülkesi, en fazla ithalat yapan 21. ülkesi olmuştur.
- Bangladeş'in Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 195.079 milyon dolar olup Kişi Başına Düşen GSYH'si 1.085 dolardır. İhracat 2015 yılı itibarıyla 32.379 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,20, ithalat ise 39.460 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,24'dür. Kişi başına düşen ticaret miktarı 243 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %22,4'dür. Mal ticaretindeki dünya sıralaması ihracatta 60, ithalatta ise 54. sıralamada yerini almıştır.
- Nijerya'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 481.066 milyon dolar olup Kişi Başına Düşen GSYH'si 2.938 dolardır. İhracat 2015 yılı itibarıyla 48.400 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,29, ithalat ise 48.000 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı yine aynı şekilde %0,29'dur. Kişi başına düşen ticaret miktarı 440 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %15'dir. Mal ticaretindeki dünya sıralaması; ihracatta 50, ithalatta ise 51. sıralama olmuştur.
- Mısır'ın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 330.779 milyon dolar olup Kişi Başına Düşen GSYH'si 3.418 dolardır. İhracat 2015 yılı itibarıyla 19.051 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,12, ithalat ise 65.044 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,39'dur. Kişi başına düşen ticaret miktarı 614 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %18'dir. Mal ticaretindeki dünya sıralaması ihracatta 68, ithalatta ise 42. sıralamada yerini almıştır.

- Malezya'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 2015 yılı itibariyle 296.218 milyon dolar olup Kişi Başına Düşen GSYH'si 10.676 dolardır. İhracat 2015 yılı itibariyle 199.869 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %1,21, ithalat ise 175.961 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %1,05'dir. Kişi başına düşen ticaret miktarı 7.402 dolar ile üye ülkeler arasında en çok miktarda olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı yine yüksek bir rekor oranla %69,3'dür. Mal ticaretinde dünyanın en fazla ihracat yapan 23. ülkesi, en fazla ithalat yapan 26. ülkesi olmuştur.
- Endonezya'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 861.934 milyon dolar olup üye ülkeler içinde ilk sırayı almaktadır. Buna karşın Kişi Başına Düşen GSYH'si 3.491 dolardır. İhracat 2015 yılı itibariyle 150.282 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,91, ithalat ise 142,695 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,85'dir. Kişi başına düşen ticaret miktarı 755 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %21,6'dır. Mal ticaretinde dünyanın en fazla ihracat yapan 30. ülkesi olmuştur.
- İran'ın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 425 milyon dolar olup, Kişi Başına Düşen GSYH'si 3.491 dolardır. İhracat 2015 yılı itibariyle 63.000 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,38, ithalat ise 42.500 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,25'dir. Kişi başına düşen ticaret miktarı 1.045 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %17,8'dir. Mal ticaretindeki dünya sıralamasında ihracatta 42, ithalatta ise 53. sırada bulunmaktadır.
- Pakistan'ın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH) 2015 yılı verilerine göre 269.971 milyon dolar olup, Kişi Başına Düşen GSYH'si 1.341 dolardır. İhracat 2015 yılı itibariyle 22.188 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,13, ithalat ise 44.219 milyon dolar ile dünya ticaretindeki payı %0,26'dır. Kişi başına düşen ticaret miktarı 206 dolar olup, toplam dış ticaretinin GSYH'ye oranı %15,3'dür. Mal ticaretindeki dünya sıralamasında ihracatta 66, ithalatta ise İran'dan hemen önce 52. sırada bulunmaktadır.

Ürün fasıllarına göre üye ülkelerin ihracat ve ithalat rakamları karşılaştırılarak yapılan analiz sonucunda: Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar ürün faslında, Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular ürün faslında, Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar, Yemeklik Katı Yağlar, Hayvansal ve Bitkisel Mumlar ürün faslında, Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler ürün faslında, Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Bunların Damıtılmasından Elde Edilen Ürünler, Bitümenli Maddeler ürün faslında, İnorganik Kimyasallar, Kıymetli Metal, Radyoaktif Element, Metal ve İzotopların Organik-Anorganik Bileşikleri ürün faslında, Muhtelif Kimyasal Maddeler (Biodizel, Yangın Söndürme Maddeleri, Dezenfektanlar, Haşarat Öldürücüler, vb.) ürün faslında, Odun veya Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları, Geri Kazanılmış Kağıt veya Karton (Döküntü, Kırpıntı Ve Hurdalar) ürün faslında, Kâğıt ve Karton, Kâğıt Hamurundan, Kâğıttan veya Kartondan Eşya ürün faslında, Kıymetli veya Yarı Kıymetli Taşlar, Kıymetli Metaller, İnciler, Taklit Mücevherci Eşyası, Metal Paralar ürün faslında, Demir veya Çelikten Eşya Ürün Faslında, Kalay ve Kalaydan Eşya ürün faslında ve Kişisel Eşyalar, Deniz ve Hava Taşıtlarına Verilen Kumanya ve Malzeme (Yakıtlar Hariç) ürün faslında üye ülkelerin ihracat rakamlarının ithalat rakamlarını karşılayabildiği görülmüştür.

Öte Yandan, Ağaç ve Ahşap Eşya, Odun Kömürü Ürün Faslında, Pamuk, Pamuk İpliği ve Pamuklu Mensucat ürün faslında, Sentetik ve Suni Devamsız Lifler ürün faslında, Örne Eşya ürün faslında, Kazanlar, Makinalar, Mekanik Cihazlar ve Aletler, Nükleer Reaktörler, Bunların Aksam ve Parçaları ürün faslında, Elektrikli Makina ve Cihazlar, Ses Kaydetme-Verme, Televizyon Görüntü-Ses Kaydetme-Verme Cihazları, Aksam-Parça-Aksesuarı Ürün Faslında ve Optik, Fotoğraf, Sinema, Ölçü, Kontrol, Ayar, Tıbbi, Cerrahi Alet ve Cihazlar,

Bunların Aksam, Parça ve Aksesuarı ürün faslındaüye ülkelerin ihracat rakamlarının ithalat rakamlarının büyük bir kısmını karşılayabildiği görülmüştür.

KAYNAKÇA:

Arslan K. (2014). İslam ülkeleri arasında işbirliğine giden yolda yeni arayışlar, Uluslararası yönetim iktisat ve işletme dergisi, 21(10), 181

Arslan K. (2014). Türkiye'nin Yeni Pazar Arayışları İçinde İslam Ülkelerinin Yeri ve Önemi, 15 Mart 2017, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/verimlilik/article/view/5000153725>

Doğan A. (2015).Türkiye'nin d8 ülkeleriyle ticaretinin yapısal analizi, Akademik araştırmalar ve çalışmalar dergisi, 13(7), 167-168

Ekonomi Bakanlığı, Bangladeş, Dış Ticaret, Erişim tarihi: 28 Mart 2017, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Bangladeş%C5%9F/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-159728&contentTitle=D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret&_afLoop=1533027979277696&_afWindowMode=0&_afWindowId=1366031km5_1098#!%40%40%3F_afWindowId%3D1366031km5_1098%26_afLoop%3D1533027979277696%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-159728%26contentTitle%3DD%25C4%25B1%25C5%259F%2BTicaret%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D1366031km5_1128

Ekonomi Bakanlığı, Endonezya Dış Ticaret, Erişim tarihi: 28 Mart 2017, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Endonezya/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-159995&contentTitle=D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret&_afLoop=1532693803941246&_afWindowMode=0&_afWindowId=1366031km5_774#!%40%40%3F_afWindowId%3D1366031km5_774%26_afLoop%3D1532693803941246%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-159995%26contentTitle%3DD%25C4%25B1%25C5%259F%2BTicaret%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D1366031km5_804

Ekonomi Bakanlığı, İran Dış Ticaret, Erişim tarihi: 28 Mart 2017, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/%C4%B0ran/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-160193&contentTitle=D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret&_afLoop=1532753646135292&_afWindowMode=0&_afWindowId=1366031km5_948#!%40%40%3F_afWindowId%3D1366031km5_948%26_afLoop%3D1532753646135292%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-160193%26contentTitle%3DD%25C4%25B1%25C5%259F%2BTicaret%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D1366031km5_978

Ekonomi Bakanlığı, Malezya Dış Ticaret, Erişim tarihi: 28 Mart 2017, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Malezya/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-160552&contentTitle=D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret&_afLoop=1532497389635022&_afWindowMode=0&_afWindowId=1366031km5_286#!%40%40%3F_afWindowId%3D1366031km5_286%26_afLoop%3D1532497389635022%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-160552%26contentTitle%3DD%25C4%25B1%25C5%259F%2BTicaret%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D1366031km5_316

Ekonomi Bakanlığı, Mısır Dış Ticaret, Erişim tarihi: 28 Mart 2017, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/M%C4%B1s%C4%B1r/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-160599&contentTitle=D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret&_afLoop=1532620784685551&_afWindowMode=0&_afWindowId=1366031km5_484#!%40%40%3F_afWindowId%3D1366031km5_484%26_afLoop%3D1532620784685551%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-

[160599%26contentTitle%3DD%25C4%25B1%25C5%259F%2BTicaret%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D1366031km5_514](http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Nijerya/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-160685&contentTitle=D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret&_afLoop=882127053111311&_afWindowMode=0&_afWindowId=193tbpqmc_220#!%40%40%3F_afWindowId%3D193tbpqmc_220%26_afLoop%3D882127053111311%26contentId%3DUKM%2523dDocName%253AEK-160685%26contentTitle%3DD%25C4%25B1%25C5%259F%2BTicaret%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D1366031km5_514)

Ekonomi Bakanlığı, Nijerya Dış Ticaret, Erişim tarihi: 28 Mart 2017, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Nijerya/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-160685&contentTitle=D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret&_afLoop=882127053111311&_afWindowMode=0&_afWindowId=193tbpqmc_220#!%40%40%3F_afWindowId%3D193tbpqmc_220%26_afLoop%3D882127053111311%26contentId%3DUKM%2523dDocName%253AEK-160685%26contentTitle%3DD%25C4%25B1%25C5%259F%2BTicaret%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D193tbpqmc_250

Ekonomi Bakanlığı, Pakistan Dış Ticaret, Erişim tarihi: 28 Mart 2017, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Pakistan/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-160712&contentTitle=D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret&_afLoop=1533126685835552&_afWindowMode=0&_afWindowId=1366031km5_1272#!%40%40%3F_afWindowId%3D1366031km5_1272%26_afLoop%3D1533126685835552%26contentId%3DUKM%2523dDocName%253AEK-160712%26contentTitle%3DD%25C4%25B1%25C5%259F%2BTicaret%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D1366031km5_1302

Odabaş V. (2015). Merkezi Asya ülkeleri ve Türkiye'nin ekonomik bir entegrasyon için SWOT analizleri, 15Mart 2017 <http://acikkaynak.bilecik.edu.tr:8080/xmlui/handle/11552/257>

Şahin S. (2012). Türkiye'nin öncülük ettiği ekonomik birleşmeler KEİ, ECO ve D-8 örnekleri, Gaziosmanpaşa üniversitesi/sosyal bilimler enstitüsü, Tokat

TUİK, Dış Ticaret İstatistikleri, 30 Mart 2017, <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=21¶m2=0&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5802>

WTO, Dış ticaret istatistikleri, 20 Mart 2017, www.wto.org